

ulykkeligvis taget til fange af slesvig-holstenerne den sidste tid, Maria levede. På grund af hendes alvorlige sygdom kom han i nogle uger fri fra fængslet og kunne følge hende den sidste vej. Hun døde i september 1849 uden at erkende, ihvertfald overfor ham, at hun ikke kunne leve.

Orla Lehmanns sidste breve til Maria er en kærlighedens højsang, bevægende smukke, og det er svært at læse dem.

Hun er hans elskede liv og død, og han giftede sig ikke igen.

Hanne Engeberg har med det udvalgte materiale delagtiggjort os i en kærlighedshistorie, der bevæger, men som også synes meget, meget fjern, det gør den ikke mindre værdifuld. Rent praktisk savner man et navneliste sammen med de udmærkede noter.

Ny Paludan-Müller

DET 20. ÅRHUNDREDE

Hans Kirchhoff (red.): *1940 – da Danmark blev besat*. Historisk status på 50 års afstand. (C. A. Reitzel, 1990). 75 s.

Bogen rummer 6 offentlige forelæsnings, som Institut for Samtidshistorie ved Københavns Universitet arrangerede i anledning af 50-året for den tyske besættelse. Egentligt nyt bringer den ikke, men dog en række nyttige refleksioner over forhold og begivenheder, der siden er blevet indsvøbt i mytologiens kåbe.

Vigtigst er nok Hans Kirchhoffs uforfærdede analyse af regeringsbeslutningen 9. april, der ses som en ret simpel konsekvens af neutralitetspolitikken – selvom man næppe på forhånd har forestillet sig, at en formel suverænitet kunne opretholdes under en total besættelse. Også Therkel Strædes behandling af Tysklandsarbejderne rummer interessante vurderinger, som ikke før har været publiceret på dansk, især en dokumentation af, at kun få af dem, der rejste, omfattede Hitler-Tyskland med nogen sympati.

Henning Poulsen

O. Neimann: *Besættelsestiden i Nordjylland*. (Aalborg Universitetsforlag, 1992). 260 s.

Endnu en bog i en efterhånden lang række af lokalhistoriske udgivelser om besættelsestiden. I det ene tilfælde tages fat på et så forholdsvis stort geografisk område som en landsdel. Ret beset er titlen »Besættelsestiden i Nordjylland« noget misvisende, idet forfatteren, som efter eget udsagn gennem en årrække har interesseret sig for besættelsestidens historie på hobbyniveauet, udelukkende har givet sig i kast med de mere konfrontatoriske og militære aspekter ved de fem år: på den ene side den tyske besættelse magt, in casu Værnemagten, på den anden, den nordjyske modstandsbevægelse.

Hvad angår den første part, er der nok at tage fat på. Som bekendt var den tyske militære tilstedeværelse i Nordjylland efter danske forhold massiv lige fra den 9. april 1940. Bogen beskriver, hvordan flådepladserne i Aalborg og de nordjyske havne spillede en central rolle for Tysklands militære interesser i Norge. Så en hvordan de tyske anti-invasions foranstaltninger manifesterede sig i de nordjyske ved

omfattende bunker-anlæg, og hvordan Nordjylland, ligesom resten af Danmark, via diverse radaranlæg blev et led i det tyske luftforsvar. Endelig skitserer forfatteren deployeringen af tyske enheder i området, samt hvilke våben disse var udstyret med.

Man har savnet en videnskabelig undersøgelse af modstandsbevægelsen i Region I, som stort set udgøres af det nordjyske område. Nærværende bog afhjælper ikke dette savn. Læseren må nøjes med en mængde småkapitler af introducerende karakter, hvoraf en del må betegnes som overflødige for den læser, som har sat sig bare nogenlunde ind i besættelsestidens og modstandsbevægelsens generelle historie. I det omfang lokale fænomener søges beskrevet indenfor denne nationale forståelsesramme sker det alt for fragmentarisk, ureflekteret og usystematisk til at man kan danne sig et billede af den nordjyske modstandsbevægelse. Når f.eks. modstandsbevægelsen i Himmerland og Vendsyssel tilstås en bagatel af 5 sider er det så udtryk for dens (manglende) virke, eller for at forfatteren ikke har formået at fremgrave kildemateriale om den? Til sammenligning beskrives dannelsen af Frihedsrådet, som aldrig fik nogen nævneværdig indflydelse på det nordjyske modstandsarbejde, over 2 sider.

Generelt præsenterer bogen meget lidt nyt. Kildegrundlaget er i altovervejende grad publiceret materiale, suppleret med aktstykker fra forfatterens egen samling. Især søgningen af de primære kilder synes at bære tilfældighedernes præg. Man må kunne forvente noget mere, når forfatteren selv i sit forord karakteriserer arbejdet som forskning.

Henrik Skov Kristensen

Per Amby: *De vovede Livet*. (Poul Kristensens Forlag, 1992). 97 s.

Bogen består af et udvalg af artikler og interviews, som forfatteren har skrevet til forskellige dagblade og pressebureauer gennem en årrække. Bogens undertitel, »Øjeblikbilleder fra besættelsestiden 1940-45«, antyder udgivelsens fragmentariske karakter. I al væsentlighed er der tale om mere eller mindre kendte aktørers beretninger om selv-oplevede dramatiske episoder, hvadenten de nu udspillede sig under kampene den 9. april 1940, i modstandskampen eller i allieret tjeneste på Omaha Beach den 6. juni 1944. Hovedvægten ligger dog på tildragelserne den 9. april 1940.

Egentligt nyt bringer bogen, som på godt og ondt netop er dramatiske øjeblikbilleder, ikke.

Henrik Skov Kristensen

Hanna Takala og Henrik Tham (red.). *Crime and Control in Scandinavia during the Second World War*. (Norwegian University Press, 1989). 160 s.

Bogen behandler kriminalitet og retsvæsen i de nordiske lande gennem en række artikler, hvoraf de fleste sammenfatter tidligere, mere udførlige arbejder af samme forfatter, f.eks. Ditlev Tamm om retsopgøret i Danmark. Den er derfor nyttig som introduktion til emnet.

Om kriminaliteten, der navnlig er behandlet af finske forfattere, konstateres det indledningsvis, at det ikke er påvist, at krig fører til højere kriminalitet, og det billede, der tegner sig under 2. verdenskrig, er ikke entydigt. Ændringer i både levevilkår og samfundsstruktur, f.eks. de mange indkaldelser af unge mænd i Finland og Sve-